

QOVUQ SARATONINING ALOMATLARI VA DAVOLASH USULLARI

Xusanov Sanjar Muhammadsobirovich

City med klinikasi Urolog androlog shifokori

Annotatsiya

Ushbu maqolada qovuq saratoni kasalligi haqida ma’lumot keltirib o‘tilgan. Bu kasallikni yuzaga chiqaruvchi omillar, rivojlanish sabablari haqida batafsil yoritilgan. Qovuq saratoni kasalligini muhim davolash turlari va ko‘rsatmalar berilgan.

Kalit so‘zlar

Qovuq, siydik pufagi, radioterapiya, neopufak, immunoterapiya, urostomiya, kimyoterapiya, braxiterapiya.

Qovuq saratoni siydik pufagi to‘qimalarida boshlanadigan saraton turidir. Ushbu turdagi saraton siydik pufagining ichki qatlamida (siydik pufagi) hujayralarining nazoratsiz o‘ishi natijasida yuzaga keladi. Qovuq saratoni butun dunyoda keng tarqalgan sog‘lik muammosi bo‘lib, ayollarga qaraganda erkaklarda ko‘proq uchraydi. Qovuq saratoni urologik saraton orasida eng og‘ir kasallik bo‘lishi mumkin, chunki u tez rivojlanish tendensiyasiga ega, shuning uchun siydik pufagi saratonini erta aniqlash bemorlar uchun juda muhimdir. Ushbu saraton bilan kasallangan odamlarning 90% dan ortig‘i 55 yoshdan katta. Ushbu saraton kasalligiga chalingan odamlarning o‘rtacha yoshi 73 yoshni tashkil qiladi. Qovuq saratonining prognozi saraton turiga, darajasiga va bosqichiga qarab yaxshidan yomongacha o‘zgarishi mumkin. Qovuq saratonining prognozi, shuningdek, bemorning davolanishga qanchalik ta’sir qilishi va yoshi, umumiy salomatligi va kasallik tarixi kabi omillarga bog‘liq bo‘lishi mumkin. Ushbu saraton bilan kasallangan odamlarning 5 yillik hayot darajasi 77% ni tashkil qiladi. (Amerika Klinik Onkologiya Jamiyati). Qovuq saratonining eng keng tarqalgan xavf omillariga quyidagilar kiradi. Zararli moddalarga ta’sir qilish, tamaki chekish, ishlab chiqarishda ishlatiladigan ba’zi kimyoviy moddalar bilan aloqa qilish.

Qovuq ya’ni siydik pufagi saratoni tarqalish darajasiga qarab tasniflanishi mumkin va bu tashxis qo‘yilgandan so‘nggina amalga oshiriladi. Agar saraton hujayralari siydik pufagining shilliq qavatida joylashgan bo‘lsa: mushak invaziv bo‘lmagan siydik pufagi saratoni (erta siydik pufagi saratoni) deb ta’riflanadi. Bu siydik pufagi saratonining eng keng tarqalgan turi. Saraton hujayralari qovuqning shilliq qavatidan tashqariga, atrofdagi qovuq mushaklariga tarqalsa, bu mushak invaziv siydik pufagi saratoni) deb ataladi. Bu kamroq tarqalgan, ammo tananing boshqa qismlariga tarqalish ehtimoli yuqori. Qovuq saratoni tananing boshqa qismiga tarqalgan bo‘lsa, u rivojlangan yoki metastatik siydik pufagi saratoni deb nomlanadi. Qovuq saratoni belgilari odatda kasallikning rivojlangan bosqichida namoyon bo‘ladi. Biroq, dastlabki bosqichlarda ba’zi alomatlarsezilishi mumkin. Qovuq saratoni belgilari quyidagilarni o‘z ichiga olishi mumkin:

1. Siydikdagi qon: eng tez-tez uchraydigan alomat siydikda qondir. Siydik rangidagi g‘ayritabiiy o‘zgarishlar, qon quyqalari yoki quyuc qizil rang siydik pufagi saratonini ko‘rsatish mumkin.

2. Tez-tez siyish zarurati: Bemorlarga odatdagidan ko‘ra tez-tez hojatxonaga boorish kerak bo‘lishi mumkin. Siydik miqdori kichik bo‘lishi mumkin va siyish hissi davom etishi mumkin.

3. Siydik chiqarishda og‘riq yoki yonish hissi: siydik pufagi saratoni bilan og‘rigan ba‘zi odamlar siyish paytida yonish, og‘riq yoki noqulaylik his qilishi mumkin.

4. Siydik chiqarishning buzilishi: qovuq saratoni ba‘zida siydik o‘g‘irlab ketish muammolariga olib kelishi mumkin. Bemorlar to‘satdan va nazoratsiz siydik chiqishi paydo bo‘lishi mumkin.

5. Og‘riqlar: rivojlangan bosqichlarda siydik pufagi saratoni tos bo‘shlig‘ida og‘riq keltirishi mumkin. Bunday ogriq odatda qorinning pastki qismida yoki qorin bo‘shlig‘ida seziladi.

Qovuq saratonining rivojlangan bosqichlari quyidagi alomatlarini ham ko‘rsatishi ham mumkin:

-Tasodifiy vazn yo‘qotish

-Orqa og‘riq

-Pelvis og‘rig‘i

-Suyak og‘rig‘i

-Oyoqlarning shishishi. Agar siydik pufagi saratonining ushbu alomatlaridan yoki alomatlaridan biri sezilsa, shifokor tomonidan tekshirilishi kerak.

DAVOLASH

Qovuq saratonini davolash kasallikning bosqichiga, saraton tarqalishiga va bemorning umumiy salomatligiga qarab belgilanadi. Quyida siydik pufagi saratonini davolashda keng qo‘llaniladigan ba‘zi usullari mavjud.

Jarrohlik: Jarrohlik aralashuvi saratonli siydik pufagi to‘qimasini olib tashlashni o‘z ichiga oladi. Qovuqning butun qismini olib tashlash radikal sistektomiya deb ataladi. Ba‘zi hollarda jarrohlik bilan birga limfa tugunlarini olib tashlash kerak bo‘lishi mumkin.

Radioterapiya: Radioterapiya saraton hujayralarini o‘ldirish yoki ularning o‘shishini to‘xtatish uchun yuqori energiyali nurlardan foydalanishni anglatadi. Qovuq saratonida tashqi nur terapiyasi (tashqi radioterapiya) yoki to‘g‘ridan-to‘g‘ri siydik pufagiga joylashtirilgan radioaktiv materialdan (braxiterapiya) foydalanish mumkin.

Kimyoterapiya: Kimyoterapiya saraton hujayralarini o‘ldirish yoki nazorat qilish uchun ori vositalaridan foydalanishni o‘z ichiga oladi. Qovuq saratonida kimyoterapiya operatsiyasidan oldin yoki keyin qo‘llanilishi mumkin.

Immunoterapiya: Immunoterapiya immunitet tizimini va maqsadli saraton hujayralarini mustahkamlash uchun dori vositalaridan foydalanishni o‘z ichiga oladi. Qovuq saratonida immunoterapiya saratoni hujayralariga qarshi immunitetni oshirish orqali davolash samaradorligini oshirishi mumkin. Maqsadli davolash usullari: Qovuq saratonining ayrim turlarini aniq maqsadlarga qaratilgan dorilar bilan davolash mumkin. Ushbu dorilar saraton hujayralarida ma‘lum genetik o‘zgarishlarga qaratilgan. Agar o‘simta siydik pufagining mushak qatlamlarini o‘z ichiga olsa, radikal sistektomiya eng maqbul davolash hisoblanadi. Ikkinchi bosqichda siydikni saqlash va uni tanadan chiqarib tashlashning boshqa usulini toppish kerak: urostoma yoki neopufak. Urostomiyada siydik qorin bo‘shlig‘ining tashqi tomoniga

biriktirilgan stoma uchun qopda to‘planadi. Tabiiyki, qop bilan yashash bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada yomonlashtiradi. Neopufak, aksincha, stomaga bo‘lgan ehtiyojni yo‘q qiladi, bu esa normal siyishga olib keladi. Biroq bunday operatsiya katta mahorat va tajribani talab qiladi. Bu yangi siydik pufagini yangi siydi pufagining yuqori qismiga tikishni o‘z ichiga oladi.

XULOSA

Xulosa o‘rnida shuni aytish kerakki qovuq saratonida parhezning ahamiyati juda katta. Tamaki ckekish va kimyoviy moddalarga ta’sir qilish siydik pufagi saratoniga olib keladigan asosiy omil, sabab sifatida qaralsa-da, parhez ushbu saraton xavfini oshirish yoki kamaytirishda ham muhim rol o‘ynashi mumkin. Qovuq saratoni xavfini kamaytirish uchun qizil va qayta ishlangan go’sht kabi ovqatlardan voz keching, areka yong‘og‘ini chaynash siydik pufagining mushak-invaziv bo‘lmagan saraton kasalligida takrorlanish xavfini oshirishi mumkin, suv va siydik pufagi saratoniga chalingan mishyakda pishirilgan guruchni iste’mol qilish, tuxumni iste’mol qilmaslik zarur va hamda selenni iste’mol qilish, probiyotik qatiq qabul qilish, xochga mixlangan sabzavotlarni istemol qilish va boshqalar xavfni kamaytirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “Bladder cancer” (1-iyul 2021-yil). 2022-yil 4-avgustda asl nusxadan arxivlangan.
2. “Bladder cancer” (2022-yil 19- aprel). 2022-yil 3-avgustda asl nusxadan arxivlangan.
3. Internet: Daryo.uz sayti.